

Практична робота 6

ТЕМА: «Харчові ресурси овочевих культур».

Мета роботи: Засвоїти систематику, характерні морфологічні особливості та харчові ресурси овочевих культур.

Матеріали та обладнання: підручники, електронні інформаційні ресурси, довідники.

ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Овочеві культури – трав'яні рослини, соковиті частини яких (овочі), багаті на вуглеводи, вітаміни та інші поживні речовини, використовують у їжу.

В Україні вирощують понад 100 видів овочевих культур, що класифікують за ботанічними ознаками, тривалістю життя, відношенням до умов довкілля (тепла, світла, вологості та родючості ґрунту), товар. властивостями тощо.

Найпоширеніші овочеві рослини за ботанічними ознаками поділяють на 2 класи – одно- та дводольні, а також культивовані гриби. Їх об'єднують в 11 ботанічних родин:

- капустяних – капуста (білоголова, червоноголова, савойська, брюссельська, цвітна, пекінська, китайська, кольрабі), бруква, ріпа, редиска, редька, хрін, крес-салат, листові гірчиця;

- селерових (зонтичних) – морква, петрушка, пастернак, селера, кріп;

- гарбузових – огірок, гарбуз, кабачок, патисон, кавун, диня;

- пасльонових – помідор, перець, баклажан, фізалис;

- бобових – квасоля, горох, біб;

- амарилісових – цибуля (ріпчаста, батун, порей, шніт, багатоярусна), часник;

- холодкових – спаржа;

- айстрових (складноцвітих) – салат-латук, артишок, скорцонера, естрагон, салат цикорій, ендивій;

- амарантових – столовий буряк, мангольд, шпинат;

- гречкових – щавель, ревінь;

- тонконогових – цукрова кукурудза.

За тривалістю життя овочеві культури поділяють на одно-, дво- та багаторічні, а за способом використання – на 8 груп:

- листові – капуста, кріп, петрушка та селера (листки), салат, шпинат, щавель, цибуля-батун;

- плодові – огірок, диня, кавун, кабачок, гарбуз, патисон, перець, помідор, баклажан, горох, квасоля, біб, кукурудза;

- коренеплідні – морква, буряк, редька, селера, редиска, пастернак, ріпа, бруква, петрушка;

- цибулинні – часник, ріпчаста цибуля, шалот;

- стеблеплодні – кольрабі;

- квіткові – цвітна капуста, броколі, артишок;
- пряні – кріп, естрагон, петрушка і селера (лишкові);
- черешкові – ревінь.

Серед овочевих культур є пряні рослини, що містять ефірні олії (кріп, петрушка, естрагон та ін.) та поліпшують смак, викликають апетит і сприяють кращому засвоєнню їжі.

Майже всі овочеві культури є цінною сировиною для консервної промисловості. Цибуля, часник і деякі ін. овочі містять фітонциди, що вбивають хвороботворні організми.

Батьківщиною більшості овочевих культур є тропічні та субтропічні зони. Тому вони вибагливі до тепла, родючості ґрунту та його вологості.

За роки незалежності України селекціонерами створено і занесено до Державного реєстру сортів рослин, придатних до вирощування в Україні, сорти та гібриди овочевих і баштанних культур (див. Баштанництво) інтенсивного типу різного напрямку використання (для свіжого споживання, перероблення та тривалого зберігання), пристосованих до різних ґрунтово-кліматичних умов країни. Станом на 2022 до Держ. реєстру занесено 692 сорти і гібриди овоч. та баштан. культур.

Серед них:

томат – Господар, Зорень, Красень, Іришка, Кременчуцький, Любимий, Чайка, Лагідний, Наддніпрянський, Кіммерієць, Дама, Гейзер, Зореслав, Алтей, Астероїд, Елеонора, Золотий потік, Карась, Клондайк, Малиновий Дзвін, Малинове Віканте;

баклажан – Алмаз, Геліос, Сауран, Прем'єр, Мереф'янська Фіалка, Біла Лілія, Лідер, Сапфір;

перець – Піонер, Голубок, Дружок, Полтавський, Снігур, Надія, Валюша, Велетень, Світлячок, Лада, Фея, Світозар, Злагода F₁;

перець гіркий – Харківський, Український гіркий, Харуз;

цибуля ріпчаста – Глобус, Варяг, Ткаченківська, Амфора, Любчик, Мавка, Веселка, Біляночка, Батир, Оберіг, Антоніна, Маяк, Заграва, Перлина;

цибуля-батун – П'єро, Стася та Весняний; цибуля шалот – Ліра, Ольвія та Джигіт;

огірок – Лялюк, Джерело, Водограй, Гейм, Касатік F₁, Льоша F₁, Смак F₁, Самородок F₁, Слобожанський F₁, Ксана F₁, Анет F₁, Еврика F₁, Надія F₁;

буряк столовий – Дій, Бордо Харківський, Багрянний, Делікатесний, Зміна, Вітал, Гопак та Рицар F₁;

морква – Нантська Харківська, Оленка, Шантане Сквирська, Яскрава, Вереснева;

капуста – ранньостиглі сорти – Іюньська, Казачок, середньопізні – Жозефіна, Росава, Каратуман F₁, пізньостиглі – Білосніжка, Леся, Ліка, Українська Осінь, Яна, Харківська зимова, Харківська супер, Ярославна, Лазурна, Палета (червоноголова), Розалі (савойська);

редиска – Базис, Богиня, Катруся, Ксенія, Мереф'яночка, Рубін; редька лобо – Лебідка, Марушка, Трояндова; пастернак – Петрик, Стимул, Пульс;

петрушка – Білянка, Харків'янка, Стихія, Найда;

часник – озимі сорти – Дюшес, Мереф'янський білий, ярий сорт – Мануйлівський;

баштанні культури, кавун – Борчанський, Гарний, Макс плюс, Сонячне саяво, Північне саяво, Чорногорець, Шарм, Широнінський, Арсенал, Велес, Зоряний, Мелітопольський-60, Нікопольський, Серпень, Січеслав, Скарб, Фаворит, Чумак, Казка F₁, Обрій F₁;

диня – Берегиня, Даяна, Думка, Забавка, Злата, Інея, Липнева, Самарська, Тіна, Тітовка, Чайка;

гарбуз столовий – Валок, Бальзам, Доля, Гамлет, Ждана, Лель, Маслянка, Народний, Полянин, Світень, Славута, Український багатоплідний, Ювілей, Слава F₁. Розроблено ефективні прийоми вирощування овочевих культур у

відкритому та закритому ґрунтах, що стали основою сучас. пром. технологій вирощування, зокрема методом гідропоніки. Див. також Овочівництво.

ХІД РОБОТИ

Завдання 1. Надайте характеристику овочевих культур перелічених у класифікації, їх значення, поширення, використання, площі, урожайність, хімічний склад тощо.

Завдання 2. Опишіть харчові ресурси овочевих культур у таблиці 1:

Зміст звіту. Результати виконання завдань

Таблиця 1

Характеристика харчових ресурсів овочевих культур

Культура овочева	Урожайність, т/га	Вид харчової продукції		Різноманітності страв
		первинна	після переробки	

Контрольні питання

1. Які ви знаєте овочеві культури?
2. Назвіть основні біологічні особливості овочевих культур.
3. Яка коренева система овочевих культур?
4. Які типи листків овочевих?
5. Які вам відомі харчові ресурси овочевих культур?

Рекомендована література

Основна література

1. Овочеві культури / О. В. Куц // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-74748>
2. Каленська С.М., Дмитришак М.Я., Мокрієнко В.А. та ін. Рослинництво з основами кормовиробництва та агрометеорології: підручник. Київ: Прінтеко, 2023. Ч. 1. 610 с.
3. Вигера С., Ключевич М., Ковальчук Р. Методологія освітніх програм школи філософії їжі та природокористування: навч.-метод. посібник / за наук. редакцією С. Вигери. Київ: ЦП «Компринт», 2024. 137 с.
4. Мельник А. В., Троценко В. І. Рослинництво з основами технології переробки : практикум. К.: Університетська книга, 2023. 384 с.
5. Varietal features of elements of organic soybean cultivation technology / V. Didora, L. Romantschuk, M. Kliuchevych, P. Vyshnivskiy, N. Matviichuk. *Scientific Horizons*, 2022, Vol. 25, No. 12. 2022. P. 60–68.
6. Петриченко В.Ф., Лихочвор В.В. Рослинництво. Нові технології вирощування польових культур: підручник. Львів: НВФ «Українські технології». 2020. 806 с.
7. Петриченко В.Ф., Лихочвор В.В. Рослинництво. Нові технології вирощування польових культур: підручник. Львів: НВФ «Українські технології». 2020. 806 с.
8. Каленська С.М., Дмитришак М.Я., Мокрієнко В.А. та ін. Рослинництво з основами кормовиробництва та агрометеорології: підручник. Київ: Прінтеко, 2023. Ч. 1. 610 с.
9. Інтегрований захист рослин: навч. посіб. / Писаренко В.М., Піщаленко М.А., Поспелова Г.Д., Горб О.О., Коваленко Н.П., Шерстюк О.Л. Полтава, 2020. 245 с.
10. Kliuchevych M., Stoliar S. Fundamentals of innovative research methodology with fundamentals of intellectual property. *Moderní aspekty vědy : XV. Díl mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika : Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.*, 2022. P. 420–434.

11. Polovyi V.M., Yashchenko L.A. Optimization of growing conditions for winter wheat on sod-podzolis soil by the fertilization and melioration in Western Polissia of Ukraine/Achievements of Ukraine and the EU in ecology, biology, chemistry, geography and agricultural sciences. Riga, Latvia: "Baltija Publishing" 2021. P. 90-108.

Допоміжна література

1. Барабаш О. Ю., Усик Г. Є. Овочівництво. 1983. К. 275 с.
2. Барабаш О. Ю., Федоренко В. С., Гапоненко Б. К. та ін. Овочівництво і плодівництво. 1987. К. Наукова думка. 321 с.
3. Барабаш О. Ю., Тараненко Л. К., Сич З. Д. Біологічні основи овочівництва. 2005. К. 265 с.
4. Сич З. Д., Бобось І. М. Сортовивчення овочевих культур. 2012 (усі – Київ).
5. Система точного землеробства: підручник /Л. В. Аніскевич, Д. Г. Войтюк, Ф. М. Захарін, С. О. Пономаренко; за ред. Л. В. Аніскевича. К. : НУБіП України, 2018. 566 с.
6. Довідник із захисту рослин /Л.І. Бублик, Г.І. Васечко, В.П. Васильєв та ін. За ред. М.П. Лісового, К.: Урожай, 1999. – 744с.
7. Журнали: Пропозиція, Агроном, Зерно, Цукрові буряки, Аграрная наука, Карантин і захист рослин, Новини захисту рослин, Вісник аграрної науки, Агрокомпас.

13. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Національний стандарт України. Чинний від 01.07.2010 р.
2. Офіційний портал Верховної ради URL: <http://rada.gov.ua>
3. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Офіційний сайт. URL: <https://minagro.gov.ua>
4. Іламі Ясна. Соціальні мережі для науковців [Електронний ресурс] / Іламі Ясна. – Режим доступу: <http://studway.com.ua/socmerezhi-dlya-naukovciv/>
5. Сайт аграрного сектору України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agroua.net>
6. Виробництво основних сільськогосподарських культур у світі. Food and agriculture organization of the United Nations. FAO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://faostat.fao.org/site/636/default.aspx#ancor>